

ENTREVISTA AMB KATHRYN A. WOOLARD¹

DEPARTAMENT D'ANTROPOLOGIA
UNIVERSITAT DE CALIFÒRNIA A SAN DIEGO

Emili BOIX-FUSTER

EMILI BOIX-FUSTER: *Com és que ha treballat en l'antropologia lingüística? Com és que s'ha especialitzat en aquesta línia?*

K. A. WOOLARD: La veritat és que de molt aviat em vaig interessar per la lingüística, bé, per la sociolingüística. Vaig ensopegar amb l'antropologia perquè quan estava investigant en quines universitats faria el curs de doctorat, vaig visitar el Departament de Lingüística de la Universitat de Califòrnia a Berkeley i em vaig trobar amb un noi, que ara és un lingüista ben conegut. Xerrant amb ell, li vaig explicar el que m'interessava i em va dir: «Mira, si t'interessa la sociolingüística, millor que vagis al Departament d'Antropologia perquè fan el mateix o fins i tot fan més en sociolingüística, i tenen més diners, de moment. Tenen beques i becaris i tot això; és un departament molt atractiu». I, efectivament, vaig veure que, a més a més de la qüestió dels diners per a beques, hi havia els professors que m'interessaven, com John Gumperz. Però al principi va ser l'atzar, una casualitat, perquè és difícil per als principiants entendre la dispersió d'un camp d'estudi interdisciplinari entre els departaments. Llavors vaig escollir l'antropologia com a base per estudiar la sociolingüística sense adonar-me realment que acabaria essent antropòloga i sense adonar-me de

1. Aquesta entrevista va tenir lloc la primavera del 2007 i la transcripció és a càrrec de Núria Boix-Fons.

què tindria d'especial. A mi m'interessava una sèrie de qüestions, de temes sobre la llengua. Jo no era conscient de les implicacions intel·lectuals i professionals d'escollir un departament o un altre com a base per seguir aquestes qüestions. I com saps, la sociolingüística no es fa en cap departament particular. No hi ha departaments de sociolingüística als Estats Units; llavors, sempre estàs entre una cosa i l'altra.

B.: *A la universitat on vaig anar sí que hi havia un Departament de Sociolingüística.*

W.: Ah, és veritat! A Georgetown?

B.: *Roger Shuy diu que durant els anys seixanta va portar uns dòlars de no sé quina agència del Govern dels anys demòcrates i va instal·lar un subdepartament de sociolingüística, però això és excepcional, als Estats Units és excepcional.*

W.: Sí, és veritat. També fan programes de sociolingüística al Departament de Lingüística General a Stanford i a la Universitat de Pennsilvània, per exemple, però sovint la sociolingüística es fa en la intersecció de diverses disciplines. Bé, he de dir que la decisió de fer antropologia fou molt encertada per a mi. Em fascinen les formes de llengua, però sempre ha estat el significat social el que m'importa més de tot i crec que l'antropologia ens permet aprofundir aquest tema. A més a més, jo estava molt estimulada per la feina dels professors d'antropologia lingüística i els estudiants que treballaven al Language Behavior Research Laboratory, a Berkeley. Hi vaig coincidir el primer any amb Helena Calsamiglia i Susan Gal, i poc després amb Monica Heller, Deborah Tannen, Jim Collins i Amparo Tusón, entre altres ara ben coneguts. Va ser un ambient molt interdisciplinari i viu intel·lectualment. El programa de Berkeley ens donava la llibertat de seguir estudis apassionants en altres departaments, amb gent importantíssima per a la sociolingüística, com Susan Ervin-Tripp i John Searle.

B.: *Si ara hagués de dir a una persona interessada en la sociolingüística què fa l'antropologia lingüística, com li ho resumiria? Què aporta l'antropologia lingüística al coneixement d'una societat? Què ens ajuda a explicar l'antropologia lingüística?*

W.: Bé, parlant primer des de la perspectiva de l'antropologia, penso que no es pot entendre la societat, la vida humana, sense donar importància a la llengua. Per mi, la vida social és la llengua i també la comunicació multimodal, és clar. Llavors si vols entendre la societat i la vida humana, has d'estudiar l'ús de la llengua, penso. No tots els antropòlegs n'estan convençuts encara, però nosaltres, els antropòlegs lingüístics, estem intentant mostrar-los això i cada vegada n'hi ha més que n'estan convençuts.

B.: *A Catalunya veig que en la seva feina alguns sociòlegs el que fan és prescindir de la llengua, és a dir, no hi treballen. No sé si hi ha explicacions per entendre això. Per què no tenen gaire en compte la llengua en un país on la llengua és molt important? Potser és perquè a Catalunya la llengua té connotacions nacionalistes. És una impressió meua.*

W.: Sí, sí, suposo que és veritat això, aquí. Però als Estats Units l'antropologia en general i la sociologia encara més tampoc no fan gaire cas de la llengua o de la comunicació. Em sembla que és així perquè sostenen la ideologia lingüística dominant, que suposa que la llengua és simplement una qüestió de referència, o sigui, que només fa una representació de «la vida real» i que la vida real té lloc en un altre nivell. I ells volen estudiar aquella vida real, clar. No entenen la llengua i l'acte de parlar com a acció social. I és això el que hem de mostrar. Em sembla que no tots els nostres companys de les ciències socials han après encara que la comunicació és una manera de viure al món.

B.: *En la seva carrera acadèmica, com va acabar triant com a tema el bilingüisme a Catalunya, una qüestió sobre la qual va fer la tesi doctoral? Com és que entre moltes possibilitats va triar aquesta?*

W.: Bé, també és una mica una casualitat, he de confessar. A veure, en principi, de primera carrera a la universitat feia literatura anglesa. L'últim any vaig fer una classe sobre llengua i cultura amb un antropòleg lingüístic, Pete Becker. Va ser una classe fantàstica, una d'aquelles que et canvien el món. També feia classes de sociolingüística amb Penelope Eckert, era el primer any que era professora, encara feia la tesi doctoral amb William Labov. Per a mi eren apassionants, tots els temes de la sociolingüística concebuda àmpliament, no només el variacionisme. Especialment, m'atreia el multilingüisme, les idees de John Gumperz, per exemple. Llavors vaig pensar: «Buscaré una carrera, un programa doctoral de sociolingüística...», però abans havia de saber més llengües, suposo. I realment no sabia llengües. Llavors vaig pensar: «Bé, millor que vagi a viure a un altre país per posar-m'hi a dintre». I vaig venir aquí a Barcelona per viure-hi un any, abans de començar el doctorat, però vaig escollir Barcelona per casualitat, per uns amics; hi tenia contactes. I vaig venir aquí sense tenir gaire clar què era una comunitat bilingüe, allò que m'impresionava tant a la universitat. Només d'arribar aquí vaig pensar que sí, que havia trobat el que volia fer realment. Llavors quan vaig tornar als Estats Units i vaig presentar la sol·licitud per estudiar el doctorat, ja vaig presentar la proposta de fer la recerca a Barcelona. Vaig fer tota la carrera sabent que tornaria aquí.

B.: *Llavors va arribar aquí el 1979 o en quina època?*

W.: La primera vegada, abans de començar a estudiar, va ser l'any 1974. I llavors, el primer any de fer recerca aquí, sí, va ser el 1979.

B.: *Creu que és un avantatge ser un outsider per investigar el que estudia: el contacte de llengües?*

W.: Bé, crec que ni una cosa ni l'altra, crec que és una altra perspectiva i això suposa uns avantatges i uns desavantatges. Hi ha moltes coses que no entenc, sobretot en la política, i potser no les entendre mai. Hi ha també el problema de la competència lingüística. Si vols estudiar la sociolingüística d'una comunitat en què es parlen dues llengües, però, com jo, no coneixes ni una llengua ni l'altra ben bé, és clar que és més difícil. Aquests són clarament desavantatges

per a mi. L'avantatge és que tinc la perspectiva i la posició social una mica diferents, i per això puc fer preguntes i puc dir coses potser una mica diferents, no noves, però diferents del que es deia aquí. Fins ara els col·legues professionals generalment m'han deixat dir coses que possiblement altres investigadors tenen reticència a dir. Em sembla que m'han donat una mica de permís i això m'ha anat molt bé. Sempre m'han tractat molt cordialment, m'han escoltat i m'han deixat dir les coses com jo les veig, sense problemes; una recepció generosa que aprecio i que agraeixo molt. Però a vegades em fa la impressió que alguns investigadors se senten més cohibits.

B.: *Jo m'ho miro «des de dins». Veig que hi ha temes que són tabú; per exemple, dir que som «bilingües» oficialment és una mica complicat.*

W.: Sí, quan he dit això del bilingüisme fa un moment, també he pensat: «Ai! Que no es pot dir!».

B.: *I ho som, de fet, ho som; coneixem les dues llengües, o més, o tres o quatre. Però, aleshores, clar, com que la paraula bilingüe s'ha utilitzat a vegades com una jerrarquització de la llengua catalana, llavors, comprensiblement, s'evita.*

W.: Exacte. Quan dic «bilingüe», tinc al cap un concepte distint de la situació política que significa «bilingüisme» aquí. És una connotació important que he après en el meu treball de camp, però potser quan parlo de la meua experiència recorro a un *faux ami*.

B.: *Quins canvis principals ha vist en la llarga observació d'aquesta societat, sobretot l'àrea metropolitana de Barcelona, que és la que ha estudiat més. S'atreviria a comentar alguns canvis que hagi observat?*

W.: Primer, he de dir que m'ha sobtat la virulència del discurs anticatalà actual, el que ve majoritàriament des de fora de Catalunya. No havia experimentat la crispació dels anys noranta aquí i, si es compara amb els anys 1979-1980 i 1987, quan feia la majoria de la recerca anterior, el discurs d'ara em sembla fortíssim, l'he trobat aclaparador. Ara, quant a l'ús de la llengua, podria comentar, només com a anècdota, les impressions que m'he format aquest any, sense anàlisi sistemàtica encara de les dades que estic recollint. Visualment, la ciutat és molt més catalana que abans, que fa vint-i-cinc anys, i no només els senyals oficials. Per tot arreu miro i veig català; fa vint-i-cinc anys no era així. I ho és més ara que fa vint anys i ho és més ara que fa deu anys. Aquest és un canvi visual pel que fa a la llengua escrita en l'espai públic. Ara, no m'interessen professionalment tant els canvis visuals com la llengua oral. En una ciutat tan gran no saps mai si és la ciutat que ha canviat o si ets tu que has canviat.

B.: *Tothom ha canviat.*

W.: Sí. Aquest any vaig a unes zones on no anava gaire abans; per això, no sé si es deu més a la meua situació o a canvis de la situació sociolingüística. Agafo els ferrocarrils catalans cada dia i passo des de Sarrià per Gràcia cap al centre. Hi sento molt més català del que esperava. M'ha sorprès força que hi hagi tant català en el dia a dia en unes zones determinades de la ciutat. En aquestes zones

m'impresiona que realment la gent viu en català: la gent jove, la gent gran, gairebé tothom; als comerços els dependents, que potser són castellanoparlants a casa, parlen català en públic.

B.: *A mi em va interessar molt de la seva tesi, que després va ser publicada en català en una versió escurçada, que va tractar bastant el tema de fronteres etnolingüístiques, dels límits, com la gent mantenia aquests límits de qui era català i qui castellà. Ha trobat algun canvi en aquest tema, la gent continua categoritzant algú com a castellà i li parla castellà automàticament?*

W.: He vist un canvi en dues coses. Primer, en el cas de la llengua parlada diria que hi ha menys fronteres lingüístiques; crec que hi ha més converses bilingües de tot tipus. A part dels meus estudis sistemàtics a l'institut d'ESO, em fixo molt en les converses que se senten al tren i al carrer. Al tren moltes vegades sents converses bilingües entre els joves i també entre la gent gran, cosa que m'ha sorprès bastant.

B.: *Cada un mantenint la seva llengua?*

W.: Sí. I també he vist més converses amb alternança de llengües: una persona que va canviant i no simplement per adaptar-se a interlocutors distints. També he vist converses que combinen aquests dos tipus de fenòmens, o sigui que en una conversa amb un catalanoparlant, un castellanoparlant fa servir el català, però torna de tant en tant al castellà.

B.: *A mi encara em sembla que és asimètric, que els catalanoparlants cedeixen més, s'adapten més a l'interlocutor castellà, en converses una mica complicades; si és una conversa en una caixa de supermercat, que és un moment, és molt fàcil el bilingüisme, però si la conversa és llarga, em fa la sensació que el catalanoparlant té el costum d'adaptar-se més fàcilment al castellà.*

W.: Sí, d'això, no en podria parlar estadísticament. Em fa la impressió que encara la majoria dels catalanoparlants faria això que dius, tens raó. Però, realment, si ho comparo amb el que veia fa vint-i-cinc o fa vint anys, aquestes converses del tren són fantàstiques. Perquè veus que són amics o companys de feina, no són converses curtes i fugisseres de gent que no es coneix. I entre amics, entre els joves, he vist ara la possibilitat de mantenir el català. Normalment, el que he vist és que hi ha dos o tres catalanoparlants i un castellanoparlant. El castellanoparlant participa en una conversa catalana i no canvien els catalans al castellà. Recordo que quan veia situacions semblants fa vint anys, quan alguns dels catalanoparlants baixaven del tren i en quedava només un amb el castellanoparlant, aquest últim català canviava al castellà. Ara no, ara aquest aguanta més. No diria que això és general, però ho he observat aquest any i no abans. Pel que fa a les fronteres etnolingüístiques, entre els joves d'ESO amb qui treballo ara no existeixen «castellans» a Catalunya. Per a ells, a part dels immigrants, hi ha catalans i hi ha espanyols. Els espanyols són els que són monolingües en la pràctica i els altres s'ho prenen com a senyal d'afiliació política. Però els altres, de cases castellanoparlants i catalanoparlants, es

consideren tots catalans. Pregunto quins grups hi ha i ara cap dels joves no em diu mai «castellans».

B.: *Potser això és el resultat del que vostè ja havia dit: que s'havia volgut en la política catalana eliminar aquesta divisió, potser és el resultat d'aquests vint anys en què s'ha insistit molt en això, almenys en la política pública, en els dirigents polítics. Tinc unes declaracions d'un dirigent d'una federació esportiva que deia que a Catalunya hi ha tres milions de castellans, però era un president d'una federació d'esports, no era un polític; els polítics han evitat al màxim fer explícita aquesta dicotomia...*

W.: Entre els meus entrevistats no tan joves, alguns encara pensen en la distinció entre catalans i castellans. Ells tenen aquestes categories, que eren les dels meus informants de fa vint anys. He tornat a fer entrevistes amb alguns d'ells aquest any. Quan tenien catorze anys pensaven en termes de catalans i castellans, i ara continuen pensant-ho. Però els joves d'ara, no. En part, és la política i el segon factor és que han nascut aquí no només ells sinó que els pares també, menys els avis, que són d'Andalusia, però les famílies són d'aquí de fa temps. I tercer, l'escola. En el grup amb què treballo, gràcies a l'escola, gairebé tots són bilingües, en el sentit de capaços de participar en activitats en les dues llengües, i la majoria no té cap inconvenient amb el català.

B.: *No sé si un altre element és també que la nova migració, la més recent, ha fet que els immigrants antics, aquells que van venir als anys seixanta i van anar a Santa Coloma, l'Hospitalet i Sabadell, deixin d'estar en contrast amb l'onada nova. Aquest sector de la nova migració, l'ha estudiat?*

W.: No m'he centrat en els nous immigrants, perquè sé que molts col·legues nostres ja fan recerca sobre aquest tema. Però també hi són, són un deu per cent de l'alumnat de l'institut que he estudiat. He vist com funcionen en la vida social d'aquest grup; hi ha uns immigrants, de Romania, l'Uruguai i l'Argentina, ben integrats socialment. Però he trobat interessant que els que abans eren els «castellans» —que ara es diuen els «espanyols» o «quillos» i que tenen un estil diguem-ne andalús estilitzat castellà-espanyol— s'ajunten amb els immigrants, sud-americans, i alguns s'identifiquen força amb els immigrants més marginals de l'escola. Els marges de l'institut estan ocupats per una lliga de *quillos* i *llatins*, sempre castellanoparlants. No pots ser *quillo* i parlar en català, m'expliquen.

B.: *En Joan Pujolar, en el seu estudi dels noranta, deia que el castellà entre els grups juvenils tenia aquesta connotació de llengua forta, mentre que el català era una llengua més de classe mitjana, algú diria «més femenina».*

W.: Encara més, diria que això s'ha implantat. Però les fronteres han canviat entre els joves; diria que els joves tenen una visió del camp social força distinta fins i tot de la que té la gent de trenta anys i escaig. Els que tenen vint-i-cinc o menys veuen el món d'una manera diferent, veuen unes possibilitats d'identitat i llengua més fluides. Suposo que és a causa de l'experiència de l'escola.

B.: *El català té connotacions de solidaritat o té connotacions de poder, de més prestigi, entre els joves? Senten que és una llengua seva, els joves que ha investigat?*

W.: En els resultats de la prova experimental, com en les entrevistes i els debats a classe, el català té més a veure amb el prestigi que no pas amb la solidaritat. Les connotacions de solidaritat no sortien en la conversa. Gairebé tots els alumnes del grup amb què treballo estan d'acord que el català és una llengua «elegant», mentre que el castellà és més sovint percebut com a «bast». Però haurem de mirar dades no solament de discurs sobre la llengua sinó de pràctiques lingüístiques també.

B.: *Fa uns anys també va parlar que hi havia mercats alternatius... El català i el castellà són mercats molt diferents? Els que parlen sobretot castellà formen un món separat?*

W.: En certa manera, sí que hi ha mercats separats. Ara hi ha gent, aquests joves socialment bilingües, que no participen en mercats separats, participen en un món de dues llengües. Però sí, entre el meu grup d'estudi hi ha un món petit que es diu *quillo*, que realment forma un mercat separat del dels catalans i els bilingües, que tenen uns valors diferents dels dels altres, especialment dels que anomenen «catalufos».

B.: *El sector de classe alta castellà, no l'ha estudiat?*

W.: No, no, mai; mitjana, mitjana-alta, com a molt.

B.: *En el seu estudi combina una part etnogràfica (una part qualitativa) i alhora utilitza una part quantitativa, que prové de la psicologia social de la llengua. Ho fa perquè així es complementen les dades?*

W.: Ai, sóc molt eclèctica, penso que sempre s'ha de combinar maneres diferents per apropar-se a la realitat, però especialment en l'etnografia urbana. Només veus una part de la vida de cada persona; llavors, has d'utilitzar totes les eines que saps fer servir. No tinc cap inconvenient a combinar aquestes coses. Ara, la veritat és que trobo la tècnica de la prova de veus disfressades una mica avorrida després de fer-la amb unes cinc-cents persones des de l'any vuitanta i no volia fer-la un altre cop aquest any a totes les escoles. Per sort, sabia que Michael Newman i Mireia Trenchs ja estaven fent un estudi molt ampli d'aquest tipus. Vaig passar la mateixa mostra de veus només al meu estudi de cas, que són vint-i-set alumnes amb qui treballo. Les últimes notícies estadístiques del meu estudi són que ara parlar català o parlar castellà ja no comporta gaires diferències en les avaluacions de solidaritat amb els parlants, mentre que el català manté l'avantatge de prestigi.

B.: *Però li queden dubtes de la validesa de les dades?*

W.: Només aplicar la tècnica de veus disfressades sense fer etnografia, sense fer entrevistes, no ho faria, jo. Però penso que combinar aquests mètodes amb la tècnica experimental és una bona manera de treure profit de la investigació, especialment en unes circumstàncies en què la gent és reticent a dir algunes coses. En el meu cas, les entrevistes i observacions confirmen i amplien els resultats experimentals.

B.: *No creu que les preguntes sobre la identitat són preguntes antipàtiques o rares?*

W.: És veritat. En aquests casos és un avantatge ser de fora perquè puc preguntar coses molt ximpls, molt estúpides. Tinc permís per no saber i per fer preguntes com ara «Tu, què et sents, català o espanyol?». A mi potser em donen més espai per fer aquestes preguntes perquè sóc de fora, perquè sóc estrangera; entenen per què m'han d'explicar les coses bàsiques. I, és clar, com que no sóc ni catalanoparlant ni castellanoparlant, potser se'm poden dir més coses.

B.: *Entre les tendències de l'antropologia lingüística nord-americana hi ha alguna cosa que ens ajudi a entendre millor el contacte de llengües aquí?*

W.: Sí, bona pregunta. Òbviament, la ideologia lingüística és el meu camp i crec que és una perspectiva que ens ajuda a entendre qualsevol situació de contacte de llengües. Però també penso que ha arribat el moment en què hem de desenvolupar i perfeccionar els conceptes que entren en el marc de la ideologia lingüística o deixar de parlar-ne. Per exemple, un concepte important és la *iconization*, que ens han donat Susan Gal i Judith Irvine, que es refereix a la situació d'una forma lingüística específica que és vista pels parlants com la imatge d'un tipus de persona. Ara, seria interessant entendre el procés en què es fixa aquesta relació i com és que una vocal en concret, per exemple, adquireix una significació social específica i important. Hem començat a apropar-nos a aquesta qüestió i crec que seria profitós investigar-la aquí a Catalunya. Una altra línia d'investigació prometedora són els conceptes de *stance* (*posició*) i *indirect indexicality*, com els fa servir l'antropòloga Elinor Ochs. Per ella, la relació que percebem entre *llengua* i *identitat* moltes vegades no es construeix directament en una comunitat. És a dir, els parlants no fan servir una forma de llengua amb el propòsit d'indicar una categoria d'identitat —«jo sóc *quillo*» o «jo sóc dona»— sinó per assenyalar una posició afectiva, una posició envers l'activitat que fa o envers l'interlocutor, per exemple. I la identitat es construeix, s'atribueix a una persona des del conjunt d'aquests senyals fugaços de posicions i emocions. Es treballa molt amb aquest concepte de *stance* des dels últims cinc o deu anys, molts estudis de la sociolingüística i antropologia el fan servir. *Stance*, o *posició*, és simplement una perspectiva sobre com participes en una acció, amb quin afecte o sentiment, amb quin nivell d'intensitat. La idea és que quan parles expresses una posició enfront de l'altra persona, de la situació i de tu mateix. Tot això és *posició/stance* i no necessàriament simbolitzes «identitat». Ochs hi posa enmig, entre la forma lingüística i la forma de la persona, la idea de *posició* perquè és més transitòria. Es tracta menys de pensar en termes de «qui sóc?», perquè la gent no es pregunta ni pensa constantment «qui sóc, jo», però sí «què penso d'això i com m'afecta?». Examinar, doncs, la diversitat de posicions dels individus és més interessant i pot ser més útil per entendre la vida social de la llengua. Em fa pensar en la teva observació sobre el fet que les preguntes sobre identitat són rares.

B.: *Aquesta idea pot ser útil, tot i que em sembla que nosaltres no hem arribat a un cas de crossing; no veig en la meua vida quotidiana casos de barreja indiscriminada de llengües. No tenim un spanglish ni un catalanglish, la gent no crec que en la vida normal faci com Eugenio, que vostè va estudiar. No hem arribat a aquest punt. Encara es mantenen les fronteres de cada grup, encara cadascú parla una llengua, el català, amb interferències, però català.*

W.: Sí. Però una noia d'ESO que gairebé sempre parla castellà, posem per cas, pot fer-ho no per assenyalar «sóc quilla» o «sóc espanyola» —identitats que, a més a més, es neguen, mentre que els companys les hi atribueixen—, sinó per assenyalar al professor: «No estic d'acord amb tu», o als companys: «Sóc madura, sóc més sexy que tu» o «Tant me fa» («I don't care»). Els conceptes de *stance* i d'*indirect indexicality* ens donen una manera d'emmarcar, fora del recurs tradicional d'«identitat», les observacions que feia Joan Pujolar de què parlaves abans. Ara, estic d'acord amb el que dius, que a Catalunya no es troba la barreja o alternança de llengües com a molts llocs bilingües (si podem utilitzar aquesta paraula!): no s'escull una llengua en un moment i l'altra en el següent. El costum de separar les llengües i la idea de purisme són més forts aquí. Els joves que he entrevistat encara tenen una ideologia lingüística força purista. Quan em parlen de la llengua em diuen que haurien de separar més les llengües i parlen de «barbarismes». Encara hi ha una sensació que això, la barreja que noten, no hauria de ser així.

B.: *Entre dues llengües pròximes que s'assemblen, que genèticament són molt semblants, podria haver-hi una barreja molt gran.*

W.: Tens raó. Els joves mantenen la idea que s'haurien de separar, que no s'haurien de fer barreges.

B.: *Parlant de joves, encara ha sentit les velles etiquetes de pijó, xava...? Han sortit en les seves recerques?*

W.: Sí i tant!, *pijos!*

B.: *Però qui són els pijos per als joves actuals?*

W.: Bona pregunta; sempre la faig als meus entrevistats. I sempre em diuen que els *pijos* són els que van vestits de marca. A la zona on treballo a l'àrea metropolitana es considera que els *pijos* parlen més en català. No es té la idea que els *pijos* parlin castellà, encara que quan mires qui és considerat *pijo* en el grup en concret, les *pijas* a vegades sí que són castellanoparlants per preferència. És, per tant, una qüestió d'estil: pots ser *pija* com pots ser *skater*, és qüestió de roba i d'estil. No és una qüestió de sentit de vida i política i pensament com abans. Per a nosaltres implica tot un tipus de persona social i persona política, i per a ells, no. Algunes de les noies, per exemple, estaven molt contentes que els diguin *pija*. Ara, la paraula que no tenen és «xarnego», ni l'han sentida mai, molts d'ells.

B.: *Xava també ha desaparegut?*

W.: No m'han parlat de *xava*, encara que parlin en estil *xava*. No ha sortit mai, la paraula.

B.: *És perillosa, aquesta paraula, ja que hi ha molta gent nouparlant i es pot percebre com a pejorativa o negativa. Una altra pregunta: aquest concepte d'hibridisme, encara li ha servit ara per estudiar la parla de gent jove? Els conceptes que li van servir per analitzar la parla de l'Eugenio, li han servit ara?*

W.: M'imagino que també et refereixes al concepte de *bivalència*, que he concebut com un tipus especial d'hibridisme que es troba entre les llengües pròximes, com deies. No, encara no m'he centrat en aquest fenomen aquest any. Buscava situacions de possible *bivalència* i no n'he trobat fàcilment. Però, veure aquests fenòmens lingüístics depèn de l'oportunitat d'estudiar a fons els enregistraments. He de treballar amb les dades i possiblement em sortirà, però de moment no veig clarament l'accentuació de l'hibridisme entre els alumnes.

B.: *El que em va agradar molt de la seva tesi és la metàfora de la cremallera.*

W.: Per a mi el que s'ha aconseguit a Catalunya en aquests anys sense que hagi esclatat aquesta cremallera és impressionant!

B.: *Ha estudiat les ideologies lingüístiques. Com és que l'han interessat tant? Té un volum col·lectiu que vostè coordinava i després ha estudiat les ideologies lingüístiques de la història de Castella. Com és que ha estudiat els materials de la història de la llengua castellana?*

W.: Per a mi, aquests interessos han vingut lògicament del meu interès per les polítiques de llengua a Catalunya i als Estats Units. A veure, la idea era estudiar la ideologia lingüística a l'Espanya moderna, a l'antic imperi espanyol. És un camp massa ampli, és clar, i no he arribat a fer tot el que volia. Però vaig començar allà, amb idees sobre la llengua castellana que es tenien als segles xv i xvi. El debat apassionant sobre els orígens del castellà —precisament el rebuig dels orígens llatins— va ser el primer misteri que vaig trobar. No volia mirar només el castellà, sinó la llengua castellana en relació amb altres llengües: el llatí (cosa que he fet ara en l'últim article que he publicat), l'àrab, el català i el francès, i després en relació amb les llengües de les Amèriques, per veure què es pensava de les llengües en tots aquests enfrontaments i per veure si hi havia unes concepcions constants de les llengües o bé si anaven canviant amb la situació política. Aquesta és una qüestió massa àmplia per a l'antropologia i, encara que m'interessi, em sembla impossible poder-la acabar. L'objecte final continua sent comparar aquestes ideologies lingüístiques amb les de l'imperi anglosaxó, una tasca immensa.

B.: *Tinc una altra pregunta sobre conceptes recents seus: dos conceptes que va introduir a la conferència de la tardor que va fer aquí (a Barcelona): el d'anonimat i el d'autenticitat. Creu que a la Catalunya actual hi ha dues llengües amb un rol de llengües anònimes, és a dir, llengües percebudes com de tots i de ningú? Què ha observat en el treball de camp?*

W.: Diria que difícilment el català pot ser percebut com a anònim en aquest sentit, com són en els seus àmbits l'anglès, el francès i, en alguns sentits ara, el

castellà. Avui en dia el català té més aviat pretensions de ser anònim, un fenomen força nou. Però més gent (no tota, ni de bon tros!) pot pensar en la llengua castellana en aquest sentit: sembla que és més vista com una llengua d'enlloc, o sigui anònima, llengua de tothom i alhora de ningú. Ara bé, per a aquests joves amb qui treballo ara, és veritat que el català és més anònim del que era abans, en el sentit de ser més normal, més no-marcats en més àmbits. Però no ha arribat a ser anònim, o sigui, un mitjà invisible o transparent de comunicació. I jo diria que el català té el problema de l'altra banda, també. No fàcilment pot arribar a ser percebut com a llengua «autèntica» de totes les persones que viuen a Catalunya, no en el sentit d'expressar l'ésser i essència romàntica de què parlo en el treball que cites.

B.: *Però llavors pot ser realment, el català, llengua comuna? El moviment catalanista vol que la llengua dels immigrants també sigui el català, que la gent l'adopti com a llengua comuna, com a llengua franca entre nousvinguts i autòctons. Aquest objectiu és realista, és realitzable?*

W.: Penso que depèn de què volem dir quan diem *llengua comuna*, o *llengua dels immigrants*. Encara que sigui difícil aconseguir que la gran majoria dels immigrants aprenguin català com a llengua franca, jo no crec que sigui impossible, no és això el que vull dir. El que penso és que el català, o, més aviat, el moviment catalanista, s'enfronta a un repte especialment fort. Per aconseguir-ho, difícilment pot explotar o dependre dels discursos de l'autenticitat o de l'anonimat, les ideologies lingüístiques que típicament sostenen l'autoritat d'altres llengües. No tenim models. La societat catalana ha de buscar un nou camí, una tercera via, si vols, i crec que he vist senyals que ja ha començat, aquest procés.

B.: *No sé fins a quin punt llengua comuna pot equivaler a llengua anònima.*

W.: Tens raó, en la realitat una llengua comuna es pot basar en altres fonaments. Però el discurs de la llengua comuna que he vist més els últims anys és un discurs de l'espanyol, com vas dir en un dels simposis en què hem coincidit els últims anys; és el de Juan Ramón Lodares, per exemple, i per a mi aquest és un discurs basat en la ideologia de l'anonimat. Per això dubto que la política lingüística catalana tingui èxit basant-se en la idea de la llengua comuna, perquè sembla un discurs calcat del del castellà.

B.: *El mateix nou Estatut d'autonomia de Catalunya (2006) diu que les dues llengües són obligatòries.*

W.: A molts de nosaltres, els sociolingüistes, ens incomoda parlar de l'obligatorietat d'una llengua, oi? Però si s'ha de parlar de l'obligació lingüística, com diu la Constitució espanyola, llavors, és un avenç important articular el caràcter obligatori del català a Catalunya. Ara, no sé exactament quin model funcionarà per aconseguir l'ús de la llengua desitjat, el que penso és que ha de ser un model nou, que proposi termes diferents dels casos clàssics de llengües dominants.

B.: *Una pregunta abans d'acabar. Té un article en què examina com la teoria sociolingüística pot tenir algun tipus d'integració amb la teoria social. Aquesta integració entre la teoria social i la sociolingüística és possible?*

W.: No sé si és possible, però crec que és imprescindible! Com veus, he intentat combinar els interessos de la sociolingüística i els de l'antropologia. Tenint una mica de sort, a vegades els antropòlegs culturals ens escolten. La teorització sobre la ideologia lingüística ha tingut èxit no només entre els antropòlegs lingüístics; els antropòlegs culturals i socials l'han trobat interessant. Comencen a pensar en el paper de la llengua i de la variació lingüística quan teoritzen sobre les diferències de la societat. I també hi ha lingüistes —com, per exemple, Penny Eckert, Monica Heller, Lesley Milroy, Mary Bucholtz— que combinen la sociolingüística i la teoria social. Pensem en els teòrics monumentals Pierre Bourdieu i Mikhail Bakhtin, i els antropòlegs lingüístics com ara Susan Gal, Jane Hill, Charles Briggs, Jan Blommaert, Michael Silverstein —tots integren íntimament la teoria social i la sociolingüística, i crec que és la línia que hem de seguir. Ara, el problema per a mi potser és que jo he treballat massa en la direcció de la ideologia i la teoria social, i he deixat massa la lingüística, la forma de la llengua. M'agradaria tornar-hi una mica.